

* * *

На примір нашого руского зрілища, котре на своїм вторім представленю вівторок по Михайлі через любовників відбулим для Ради Головной Руской¹ запомогу 100 зл[отих] р[инських] ср[іблом] принесло, відограли – як ся довідуєм – і перемишляни на хосен заведеня «Матери рускої»² комедіо-оперу Котляревского *На миловане нема силованя*³ з випередженем пісни народної *Мир вам братя всім приносим*⁴ в чотири голоси.

Анонімний допис // *Зоря Галицка* (1848/32/18 грудня), с. 134.

* * *

Перемишль, 15-го січня

Дуже радостним доказом возбудившогося народного чувства русинів, і їх палаючої любви ко родимій мові і словесности суть театральни представлення в рускім язиці, котрі в остатних часах тутка виконивалися.

Представлення тії розпочали ся комедіо-оперов Котляревского *На миловане нема силованя* котру многочисленне общество з окликом сердечним прийнял.

Опера тая мусіла повторитися, а хосен з неї призначено для Заведенія Матици Рускої у Львові. 2-го січня вет[хого] кал[ендаря]⁵ представлено Котляревского комедіо-оперу *Москаль-чарівник* і другу *Козак і охотник* Іваном з Букової з німецького переведену, – в переповненій салі.

Оба первіи куси взяти зо житя народного возволновали своїми мелянхолійними мелодіями, своїми рускому народови свойственними пословицями і приповідками, чувство народное зрітелів, межи котрими багато німців находило ся, аж до восторгнення.

З помежи представляющих заслугуют на полезное вспомніне: Сальомеа Чайковска, Юлія Панькевич, Емілія Матічек і Кляра Левицка, такожде Іван Вітошинський, Коромош, Трешкевич, Дрималік і Растваецкий.

За общим желанієм загадали помянутії любовники оба послідній куси знова 18 січня⁶ представити. На тоє безплатне представлене запрошени зістали міщане і поблизкїі селяне, а то в тім вз[г]ляді, – аби їм показати, що руска мова самобитна і до найвижшого розвитія і ізобразованя спосібна єсть.

Анонімний допис // *Новини* (Львів 1849/3/8(20) січня), с. 10–11.

¹ Мова йде про Головну Руську Раду, першу політичну організацію русинів-українців, засновану у Львові 2 травня 1848 р.

² Мова йде про Галицько-руську Матицю, першу просвітницьку організацію, створену учасниками Собору учених руських, що відбувся у Львові 19–26 жовтня 1848 р.

³ Мова йде про переробку *Наталки Полтавки* Івана Котляревського.

⁴ Пісня *Мир вам браття* до вірша Івана Гушалеви́ча вважалася тоді національним гимном галицьких українців.

⁵ Тобто 14 січня за новим стилем.

⁶ Тобто 30 січня за новим стилем.

* * *

Яків Головацький

Іван Котляревський

Обі тії опери [*Наталка Полтавка* та *Москаль-чарівник* – В. П.] представлені були і у нас любителями драматического іскуства. *Наталку Полтавку* перероблену Йоаном Озаркевичем под надписом: *На миловане нема силованя* представляно кількокротне в Коломиї, а познійше много разов в Львові і в Перемишли. Другу оперу грали також в Перемишли і в Львові под названем: *Жовнір чаровник*.

Яківа Головацький. *Іван Котляревський* (уривок) // *Пчола* (1849/3/24 травня), с. 39.

* * *

З Перемишля

Дня 19/7 септемврія [вересня] т[ого] р[оку] прийнялися любителі іскуства драматического під руководством Івана Айталевича⁷ по первий раз, по усмиренію маляр войсками союзними⁸, до представлення комедії, во хосен бібліотеки рускої під заглавіем *Муж заманенний* в трох дійствіях, з межедійствіями, із французского І. Наумовичем переведена; і відограла туоу штуку досить удачно.

Дня 13/1 октоврія [жовтня] т[ого] р[оку] во хосен Перемиского містного Інвалідів фондушу, комедію під заглавіем *Старий повозчик Петра III* в однім дійствію з Коцебуго переведену, а дня 25/13 октоврія [жовтня] т[ого] р[оку] комедію-оперу під заглавіем *Проциха або поплетта* (пльотка) *часом придасться*, в трох дійствіях⁹. Музику до приходящих пісень сочинив знакомий з свого іскуства музикального Михаїл Вербицкий. І тоє представленіє во хосен бібліотеки рускої било обвіщене.

Так стараються ту русини і на поприщи драматическім язык свій образовати, і показати світу, же до всего есть спосібний, коби лиш принука знайшлась, али то біда, же тої принуки в нас нема, і висше поставленніи русини хладнокровно на всьо смотрят.

Анонімний допис // *Галичо-Рускій Вѣстникъ* (1849/46/27 жовтня), с. 184. Редактором газети був Микола Устиянович.

* * *

З Перемишля дня 25 листопада

Тими днями вийшло в друкарні перемиского руского крилоса сочиненіє драматическое під заглавіем: *Козак і охотник, радостів в єднім дійствію довольно лицований з німецкого Іваном Айталевичем*, стор. 32, в 8-ці.

О тім сочиненію гадкує доноситель, же оно має послужити за образец чистого виговора руского, не меніє правил граматических і поправности типографіческой. Друковане черенками гражданскими, і либонь чи не перше буде ізданіє, котре натомість: *ль, нь*, употребляє сокращенного *ль, нь*.

Анонімний допис // *Галичо-Рускій Вѣстникъ* (1849/62/22 листопада), с. 254.

⁷ Псевдонім Івана Вітошинського.

⁸ Мова йде про придушення угорського повстання військами Австрії та Росії.

⁹ Автором п'єси був о. Юстин Желехівський.

* * *

Новинки

В кінці зділаєм маленькую увагу щодо висше реченої комедійки [І. Котляревського *Москаль-чарівник* – В. П.]. Виділисьмо туюже представляну в руском аматорском театрі в Перемишли в р. 1849, з музикою, по части оригінально составленою, по части із знаних нот застосовану через Преп[одобного] Вербицкого, котора лучшою єсть от красної впрочем партитури Г[осподина] Янковского¹⁰. Музыка Преп[одобного] Вербицкого єсть живша, більше поединча, і так в память вбиваєсь, що тогди в Перемишли на другий день по представленію мож ю било всюда в Перемишли чути повторену, що безпрекословно доброю єсть рекомендацією для таких куплетов. Преп[одобний] Вербицкий переховав з певністю партитуру в рукописи іли принаймній в памяти.

Анонімна рецензія про українське театральне життя у Львові була надрукована у польському часописі *Gazeta Narodowa* й передрукована у газеті *Слово* (1864/25/24 березня (- 5 квітня), с. 100 (уривок).

* * *

Новинки

В сю неділю, т. є. 31 рус[кого] мая проіходило на рускій сцені у Львові 15-тє представлєніє, і дани били (в первий раз) дві 1-актовіє оперетки¹¹, з которих перва під з[аглавієм] *Козак і охотник* доволно ізвітна у нас із печатного перемиского ізданія з г. 1849, коли то для составившогося в Перемишли руского дилетантского театру доробляв іли переводив з німецкого поменьшії драматичній твори Іван Айталович В[ітошинский], на тот час головний соучастник імпровізованої перемискої трупі. Не знаєм на-вірно, з якого то німецкого автора занят І. Айталовичем текст до радоспіву *Козак і охотник*, але тоє довжни примітити ми, що радоспів сей не отличаєсь ні заінательністю акції, ні різвійшим житєм характерів, а тільки вся цінність єгсостоїт в прекрасних руско-народних піснях, которими переводчик руский обильно старався надолужити повисшії недостатки радоспіву, і до которих наш многоударований музик г[осподин] М. Вербицкий на основанії руско-народних мелодій доробив прекрасній арії з вєсьми іскусним акомпаняментом.

Анонімна рецензія (уривок) // *Слово* (1864/44/3(15) червня), с. 176.

¹⁰ Антон Янковський (роки життя невід.) – актор мандрівних українських театрів 60–70-х рр. ХІХ ст. Автор водевілів і музики до театральних п'єс.

¹¹ Другим рецензованим твором була п'єса А. Є. Ващенко-Захарченка *Один порадовав, другий потішив*.

***

Юстин Желехівський

**О. Тома Полянський, біографічний очерк,
составленный его школьным товарищем**

Заохочені приміром [Коломиї та Львова, – В. П.], устроїли собі й перемиські русини ще в листопаді 1848 свій театр аматорський, але на більший розмір. В тій цілі зорганізувалося товариство театральне під дирекцією пані Саар, жінки радника губерніяльного і ц[ісарсько]-к[оролівського] старости циркулярного в Перемишлі, рідної сестри бувшого президента ради державної д-ра Ф. Смольки. Режисером сього театру був Іван Айталевиц Витошинський, тоді правник, а опісля ц[ісарсько]-к[оролівський] секретар міністеріяльний. Репертуару театрального, т. є. творів для руської сцени, достарчували руські літерати перемиські з інтелігенції як духовної, так і світської під проводом о. Т. Полянського, а іменно о. Йосиф Левицький, духовник семінарії і професор богословія пастирського¹², о. Юстин Желеховський, катехит гімназії, д. Іван Айталевиц Витошинський і д. Михайло Полянський, правники і інші. Вони перекладали польські і німецькі драми на руську мову. Кождий твір, заки-м був прийнятий для вистави, переходив гостру критику пані директорки; задля того всі представлення відзначалися особливою делікатністю в вислові, і се притягало публіку з вищих верств як німецьку, так і польську, бо русини вже з патріотизму громадою ходили на ті спектаклі.

Музику для сих творів складали д. Михайло Вербицький, тоді ще канцеліст консисторський, професор гімн[азії] Гофман і Льоренц, директор хору лат[инського] катедр[ального] костела, оба чехи, а також Вікентій Серсавий, директор хору соборної церкви руської (моравянин), самі добрі знавці музики і композитори.

Персонал театральний жіночий під дирекцією пані Саарової складали русинки, польки, німки і навіть одна французка, а іменно: панна Саломея Чайковска (р[усинка]), пані Каспшиковська, жінка капітана військ польських з р. 1831 (п[олька]), дві панни Льоренцівни, дочки презеса магістрату (н[імкені]), панна Левицька, дочка покійного професора гімназії львівської (р[усинка]), панна Мехович, сирота по священнику (р[усинка]), панна Панкевич, дочка директора нормальної школи (р[усинка]), панна Шово, гувернантка у пані Саарової (фр[анцузженка]), і інші. Персонал мужеський складався з правників, богословів укінчених і екстерністів, що ходили на богословіє в Перемишлі, а іменно були тут: д. Ів. Айт. Витошинський і д. Мих. Полянський, правники Ів. Терешкевич, Ів. Кормош, Андрій Скородинський, богослови, крім них, ще М. Вербицький, Корнило і Йосиф Раставецькі, дюрністи при ц[ісарсько]-к[оролівським] повіті, всі три добрі співаки. Репертуар складався з вільних перекладів, як, напр., *Старий візник Петра III, Козак і охотник, Проциха, Верховинці*, а також Котлярєвського *Наталка Полтавка* і *Москаль-чарівник* і т. д.

¹² Здається, що тут автор помилився: Йосиф Левицький в 1848 і 1849 році не був уже в Перемишлі, а в Грушеві (прим. І. Франка).

Тими виставами скріплялась народність руська, змагався патріотизм. Те, що так знаменита і всіми шанована дама заопікувалась театром руським, мало такий вплив, що кожда з перемиських дам уважала собі за честь бути допущеною до співділання, хоча б тільки в ролі статистки, щоби покрасуватися в народнім сільським костюмі, перетворенім густовно після власної фантазії. Цікавість, властива гарному полові, побачити, як тій чи другій до лица народний костюм, притягала багато жіночої публіки на театральні вистави, а руська мова в устах ніжних панночок не видавалася вже такою грубою, як собі її многи уявляли. А над усе прекрасна музика Вербицького, котра ще й нині радує кожного знавця, робила руський театр дуже популярним, а руські театральні пісні сталися модними по салонах, співані в супроводі фортепіяна.

Анонімна біографія о. Томи Полянського (1822–1886) була надрукована в: *Литературный Сборник издаваемый Галицко-русскою Матицею*. Львів 1886, уривок про перемиський театр на с. 217–218. Ймовірним автором біографії був о. Юстин Желехівський, ровесник і шкільний товариш о. Томи Полянського. Передрук уривку про перемиський театр подаємо у перекладі Івана Франка з його дослідження *Русько-український театр (Історичні обриси)* // І. Франко. *Зібрання творів у п'ятдесяти томах*, т. 29. Київ: Наукова думка 1981, с. 326–327.

* * *

Анатоль Вахнянин

Спомини з життя

В 1848 р. (місяця не тямлю, мабуть було се літом вже) дано в Перемишлі (в салі магістрату) перше руське театральне представлене, в яким грала донька старости Саарівна, мабуть Клявдія Алексевич і сини крилошанина Вітошинського (Янко, що був відтак секретарем найвис[шого] трибуналу у Відни, і его брат Теофіль, пізнійший лікар в Долині). Тямлю, що мене яко малого росту гостя висаджено на піч. Грано, мабуть, штуку *Козак і охотник*.

Анатоль Вахнянин. Спомини з життя (*Посмертне видане*) / *зладив Кирило Студинський (уривок)*. Львів 1908. с. 11.

Ці матеріали передруковані з: *Готель «Під Провидінням»: Репертуар українського театру в Перемишлі 1848–1849 рр.* / упоряд., вступ, коментарі Володимир Пилипович [=«Перемиська бібліотека» Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі, т. V]. Перемишль 2004, с. 486–495, 499–502.

До друку приготував і примітки спорядив *Володимир Пилипович*

